

Ομιλία του Ηρακλή Μήλλα στην 16η Επιστημονική Συνάντηση Ρευματολόγων ΒΔ Ελλάδος, Ιωάννινα, 24.1.2014

Δυσκολίες Επικοινωνίας στις Διαπολιτισμικές Συναντήσεις

Μου ζητήθηκε να κάνω αυτήν την ομιλία και μου δόθηκε το «ελεύθερο» να επιλέξω εγώ το θέμα. Σκέφτηκα ότι θα ήταν καλό αυτά που θα πω να πληρούν τις εξής προϋποθέσεις.

1- Να έχουν κάποιο όφελος,

2- Να μην είναι βαρετά και μάλιστα να είναι όσο το δυνατόν πιο ευχάριστα και

3- Να είναι κάποιο θέμα που το ξέρω και που δεν θα απαιτήσει μεγάλες προσπάθειες για να το ετοιμάσω. (Οι ομιλητές συνήθως αυτήν την τρίτη προϋπόθεση δεν την αναφέρουν και δεν την ομολογούν αλλά είναι η πρώτη που σκέφτονται. Εγώ εδώ την παρουσιάζω ως «τρίτη», αλλά τουλάχιστον την παρουσιάζω!)

Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΟΝ «ΑΛΛΟ» – ΜΙΑ ΔΥΣΚΟΛΗ ΥΠΟΘΕΣΗ

Θα σας μιλήσω για δικές μου προσωπικές εμπειρίες επειδή μεγάλωσα και έζησα σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον, στην Κωνσταντινούπολη. Μετά, σε μια προχωρημένη ηλικία επέλεξα να μελετήσω τις παραστάσεις και τις συμπεριφορές που αναπτύσσουν οι λαοί σε σχέση με αυτούς που θεωρούν ξένους, απόμακρους, εχθρούς ή τουλάχιστον διαφορετικούς από τους ίδιους. Στις μέρες μας συνηθίζεται ο όρος «ο Άλλος» για να χαρακτηρίσουμε αυτόν τον «ξένο». Στο τέλος κατέληξα σε δύο συμπεράσματα σχετικά με την «επικοινωνία»:

1- Το να αναπτύξουμε μια υγιή επικοινωνία με αυτούς που θεωρούμε «ξένους» ή «Άλλος»

είναι μια δύσκολη υπόθεση και

2- Αυτή η επικοινωνία είναι μια δύσκολη και μάλιστα προβληματική υπόθεση επειδή

α) κάποτε δεν ξέρουμε καν ότι υπάρχει ως πρόβλημα και

β) άλλοτε πάλι και αν ακόμη ξέρουμε ότι υπάρχει κάποιο πρόβλημα δεν καταλαβαίνουμε γιατί το πρόβλημα είναι δύσκολο.

Συνήθως πολύς κόσμος πιστεύει ότι δεν αντιμετωπίζει καμιά δυσκολία όταν συναναστρέφεται με τον Άλλο και ότι τα καταφέρνει μια χαρά. Αυτή η παραπλανητική αυτοπεποίθηση ότι δεν αντιμετωπίζει δυσκολίες στην επικοινωνία του με τον Άλλο είναι μια από τις ενδείξεις ότι δεν καταλαβαίνει τι συμβαίνει. Ένα παράδειγμα από την προσωπική μου εμπειρία θα ωφελούσε: Ως μέλη της ελληνικής μειονότητας στην Κων/πολη πάντα προσέχαμε να μη μας ξεφύγει κάποια κουβέντα που θα μπορούσε να παρεξηγηθεί από την ευρύτερη τουρκική κοινότητα. Αποφεύγαμε, π.χ., τις πολιτικές συζητήσεις, δεν αναφέραμε τα παράπονα που είχαμε ως μειονότητα, και το πιο σημαντικό, δεν λέγαμε τις σκέψεις μας σχετικά με τον Άλλο, τους Τούρκους και την Τουρκία. Το αποτέλεσμα ήταν ότι οι πλειονότητα των Τούρκων, μετά από αυτήν την «επικοινωνία» που είχαμε με «μας», δηλαδή με τα μέλη της μειονότητας, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι «εμείς», ως μειονοτικοί, ήμασταν πανευτυχείς στην Κων/πολη και ότι δεν είχαμε σοβαρά προβλήματα.

Αυτό είναι ένα παράδειγμα της απόλυτης έλλειψης επικοινωνίας που συνδυάζεται ταυτόχρονα με την πίστη ότι η επικοινωνία είναι τέλεια.

Σε αυτό το παράδειγμα είδαμε ότι η επικοινωνία είναι προβληματική επειδή οι δύο πλευρές απλώς δεν εκφράζουν αυτό που σκέφτονται και πιστεύουν. Αυτό συμβαίνει ή από φόβο ή επειδή ορισμένοι θέλουν να αποφύγουν πιθανές συγκρούσεις ή παρεξηγήσεις. Στα αγγλικά αυτή η δεύτερη επιλογή είναι γνωστή ως «to be politically correct».

Άλλοτε πάλι η επικοινωνία δεν επιτυγχάνεται επειδή οι δύο πλευρές έχουν διαφορετικές αντιλήψεις, πεποιθήσεις ή αναφορές. Θυμάμαι μια περίπτωση στην δεκαετία

το 1980. Δύο διανοούμενοι, ένας Έλληνας και ένας Τούρκος, και οι δύο «αριστεροί», άρα ομοϊδεάτες, δρομολόγησαν μια επικοινωνία με αλληλογραφία αλλά παράλληλα και με άρθρα στον τύπο για να συζητήσουν και να «επιλύσουν» τις ελληνοτουρκικές διαφορές οι οποίες τότε ήταν πολύ τεταμένες. Μετά από τις πρώτες τοποθετήσεις τους, και οι δύο, οι οποίοι ήταν γνωστοί και φίλοι μου, μου ανέφεραν εμπιστευτικά τα παράπονά τους για την απαράδεκτη συμπεριφορά του Άλλου, της άλλης πλευράς. Ο Τούρκος μου είπε: «Μα αυτός είναι απαράδεκτος, επαναλαμβάνει τις επίσημες θέσεις του ελληνικού κράτους», ο δε Έλληνας μου είπε: «Δεν καταλαβαίνω που το πάει, τι το κακό αν συμφωνώ με τις θέσεις της ελληνικής κυβέρνησης;» Η παρεξήγηση ήταν ανυπέρβλητη και η «επικοινωνία» διακόπηκε – στην ουσία ποτέ δεν επιτεύχθηκε.

Τι είχε συμβεί; Απλώς οι δύο αυτοί άνθρωποι βίωσαν το ασυμβίβαστο των δυο διαφορετικών διαπολιτισμικών αναφορών. Στην Τουρκία, τουλάχιστον εκείνη την εποχή και μεταξύ των αριστερών, το «να συμφωνείς με την κυβέρνησή σου» σήμαινε έλλειψη αντικειμενικότητας, υποταγή σε αντιλαϊκές επιλογές, με δύο λόγια, προδοσία των αριστερών ιδεωδών. Ο Έλληνας φίλος μου από την άλλη, ήθελε να συζητήσει το θέμα ανεξάρτητα από το τι υποστήριζε ή δεν υποστήριζε η κυβέρνησή του. Το αποτέλεσμα ήταν να διακοπεί η επικοινωνία με αμοιβαία απογοήτευση.

Η ΕΘΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να εισάγουμε την έννοια της «εθνικής ταυτότητας» για να εξηγήσουμε μερικές συμπεριφορές μας. Άλλο πράγμα η ταυτότητα που φέρουμε στο πορτοφόλι μας, η οποία είναι ένα χαρτάκι με μια φωτογραφία, και άλλο η «εθνική», η οποία αποτελεί την πεμπτούσια του κάθε έθνους. Η εθνική μας ταυτότητα είναι η δήλωση μας ότι θέλουμε να είμαστε μέλος ενός έθνους. [1] Αλλά οι πολίτες ενός εθνικού-κράτους, λόγω κοινής παιδείας και συμβίωσης, μετά από ένα διάστημα αναπτύσσουν κοινές πεποιθήσεις και συμπεριφορές. Όλοι οι πολίτες μιας χώρας δεν έχουν απόλυτα τις ίδιες αντιλήψεις σε όλα τα θέματα, αλλά κάπου συγκλίνουν. Αυτό το σημείο σύγκλισης θα μπορούσαμε να το αποκαλέσουμε «η ελάχιστη κοινή συναίνεση», και είναι αυτή η συναίνεση αυτό που εξασφαλίζει την συνοχή και την ύπαρξη του έθνους. (minimum national consensus)

Τα μέλη κάθε έθνους - σε πολύ γενικές γραμμές, επειδή υπάρχουν πολλές διαφοροποιήσεις μεταξύ των μελών του έθνους – αναπτύσσουν μια κοινή «γλώσσα». Αυτή η κοινή «γλώσσα» καλύπτει ένα ευρύ χώρο όπου επιτυγχάνεται η επικοινωνία μεταξύ των μελών του έθνους: αποδίδονται συγκεκριμένες έννοιες στις λέξεις, παράγεται μια ιδιαίτερη ιστορική ερμηνεία του παρελθόντος, αναπτύσσεται μια «εθνική γλώσσα του σώματος» και άλλα κοινά χαρακτηριστικά. [2] Αυτές οι κοινές εθνικές ιδιαιτερότητες

θεωρούνται πολύ φυσικές, αυτονόητες θα μπορούσαμε να πούμε, μεταξύ των μελών του κάθε έθνους. Αλλά δεν ισχύει το ίδιο όταν επικοινωνούν οι πολίτες δυο διαφορετικών εθνών: οι διαφορές προκαλούν κάποτε απορίες και κάποτε τριβές.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΓΛΩΣΣΑΣ

Θα αναφερθώ σε προβλήματα που προκύπτουν μεταξύ των Ελλήνων και των Τούρκων επειδή ξέρω καλύτερα αυτήν την περίπτωση, αλλά πιστεύω ότι παρόμοια προβλήματα παρουσιάζονται όταν μέλη διαφορετικών εθνών προσπαθούν να επικοινωνήσουν. Ειδικά αν είναι γείτονες, δηλαδή έχουν κάποια προϊστορία!

Οι λέξεις και οι όροι που χρησιμοποιούμε φέρουν και συνειρμούς. Αυτοί οι συνειρμοί διαφέρουν από λαό σε λαό. Παραθέτω μερικά ζευγάρια τέτοιων λέξεων που μπορεί να ενοχλήσουν ορισμένους κατά την διάρκεια μιας αθώας επικοινωνίας. Πρώτα αναφέρω την ελληνική έκφραση και μετά την τουρκική. Βέβαια και η δύο λέξεις ή εκφράσεις αναφέρονται στο ίδιο αντικείμενο ή γεγονός:

Ελληνικά - Τουρκικά

Ελληνικός καφές - τουρκικός καφές

Κωνσταντινούπολη – Ιστανμπούλ

Οι έλληνες της Πόλης – οι Ρωμιοί της Ιστανμπούλ

Οι μουσουλμάνοι της Θράκης – οι Τούρκοι της Δυτικής Θράκης

Εισβολή στην Κύπρο – Επέμβαση στην Κύπρο (ή Επιχείρηση ειρήνης)

Ελληνική Επανάσταση – η ανταρσία των Ρωμιών

Το Βυζάντιο – η Ανατολική Ρώμη

Τούρκοι – Οθωμανοί

Τουρκοκρατία – Οθωμανική κυριαρχία

Ίμια - Κάρντακ

Fyrom – Μακεδονία

Κουρδιστάν – Νοτιοανατολική Τουρκία

Ψευδοκράτος - Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου

Μικρά Ασία – Ανατολία

Έτσι η χρήση μιας μόνο λέξης κάποιου Έλληνα ή κάποιου Τούρκου μπορεί να προκαλέσει υποψίες στον «Άλλο» ως προς τις προθέσεις του συνομιλητή του. Οι διαφορετικές επιλογές λέξεων των ελλήνων και των τούρκων είναι ενδεικτικές: δηλώνουν ή κάποτε υπονοούν μια ιστορική ή μια πολιτική ερμηνεία. Συνήθως η Άλλη πλευρά δεν συμφωνεί με

αυτήν την ερμηνεία και η σύγκρουση υποβόσκει χωρίς να δηλώνεται.

Η χρήση αυτών των λέξεων δεν σημαίνει ότι οι δύο πλευρές τις επιλέγουν σκόπιμα. Η κάθε πλευρά χρησιμοποιεί τις εκφράσεις που θεωρεί αυτονόητες και φυσιολογικές. Το αποτέλεσμα είναι όμως ότι η άλλη πλευρά εκλαμβάνει μια πρόθεση, μια σκοπιμότητα, μια επιβουλή, ένα τέχνασμα – το οποίο ενοχλεί.

Η ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Αλλά και η γλώσσα του σώματος μπορεί να διαφέρει, από περιοχή σε περιοχή ή από λαό σε λαό. Αυτή η διαφορά συχνά ξαφνιάζει και κάποτε παρεξηγείται.

Οι Έλληνες μιλούν φωναχτά. Μπαίνουν στο θέμα ταχύτερα από τους Τούρκους. Αισθάνονται ότι μπορούν να διακόπτουν τον συνομιλητή τους αν δεν συμφωνούν με κάποια λέξη. Είναι ικανοί να κάνουν μια συζήτηση μιλώντας όλοι μαζί. Στην Ελλάδα μπορεί να δει κανείς μια παρέα στην ταβέρνα να απολαμβάνουν μια συζήτηση, με όλους να μιλούν και κανείς να μην ακούει. Οι Έλληνες κινούν πιο ελεύθερα τα μέλη του σώματος τους (χέρια, πόδια, κεφάλι) όταν συνομιλούν. Από μια μεγάλη απόσταση μπορείτε να παρακολουθήσετε έναν Έλληνα να μιλά και να καταλάβετε τα επιχειρήματά του, αλλά και τα αισθήματά του από τον τρόπο που κουνά τα μέλη του σώματός του και κυρίως από τους μορφασμούς του.

Αλλά αυτή η συμπεριφορά μπορεί να θεωρηθεί προσβλητική ή μια προσπάθεια επιβολής – «θέλει να μου πάρει τον αέρα» - από κάποιο Τούρκο ο οποίος έχει διαφορετικές συμπεριφορές και μια άλλη γλώσσα του σώματος. Οι φωνές, το να διακόπτεις την φράση του άλλου, το κούνημα του δακτύλου διδακτικά μπορεί να αποτελέσει την αρχή του τερματισμού μια επικοινωνίας.

Στην Τουρκία πριν να μπουν στο «θέμα» πρώτα συζητούν διάφορα και κάνουν ερωτήσεις φιλοφρονήσεων. Ακολουθούν μια εθιμοτυπία. Ξεκινάν με χαιρετισμούς (καλημέρα, καλωσορίσατε), συνεχίζουν ρωτώντας για την υγεία του Άλλου (πως είστε;) και μετά, μιλούν για ουδέτερα θέματα πριν αποπειραθούν να θίξουν την ημερήσια διάταξη. Και όλα αυτά με αισθητές στάσεις μετά από κάθε φάση. Οι Τούρκοι δε βιάζονται να απαντήσουν. Δε νιώθουν υποχρεωμένοι να διακόψουν το συνομιλητή τους.

Για έναν Έλληνα οι συμπεριφορές των Τούρκων ερμηνεύονται ως έλλειψη επιχειρημάτων – απλώς επειδή δε βιάζονται να τα θέσουν. Και οι Τούρκοι σκέπτονται ότι είναι αντιμέτωποι με αγενείς ή με επιθετικούς ανθρώπους. Βέβαια η βιασύνη του Έλληνα σε αυτήν την περίπτωση δε σημαίνει έλλειψη σεβασμού αλλά υπομονής.

Κανονικά θα έπρεπε η κάθε πλευρά να μην κρίνει τον Άλλο με τα δικά του εθνικά κριτήρια. Θα έπρεπε να ξέρει ότι η εικόνα που έχει η κάθε πλευρά για τον εαυτόν της δημιουργεί αυτές τις διαφορετικές συμπεριφορές. Οι Έλληνες απολαμβάνουν την ιδέα ότι έχουν ένα «μεσογειακό ταμπεραμέντο»: ότι ο Ζορμπάς (the Greek) ακολουθεί τα αγνά αισθήματά του και το φυσικό ένστικτό του, και υποτίθεται ότι όλα αυτά χαρακτηρίζουν τον Έλληνα. Οι Τούρκοι θέλουν να πιστεύουν ότι είναι «ağırbaşlı», που σημαίνει σοβαρός, αξιοπρεπής. Δεν είναι εύκολο για τις δύο πλευρές να αλλάξουν αυτό-εικόνα αλλά θα μπορούσαν να εκπαιδευτούν να μην παρεξηγούν τα φαινόμενα.

ΟΙ ΠΟΛΛΕΣ ΑΛΗΘΕΙΕΣ

Δεν θα αναφερθώ στις πολιτικές διαφορές μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας επειδή αυτές είναι σε όλους μας γνωστές και δεν αποτελούν το μεγάλο πρόβλημα στην επικοινωνία. Όσοι θέλουν να αποφύγουν συγκρουσιακές σχέσεις απλώς προσέχουν. Το πρόβλημα υφίσταται στους χώρους όπου δεν έχουμε συνειδητοποιήσει ότι υπάρχει πρόβλημα: στην γλώσσα και στις απλές λέξεις μας και στη γλώσσα του σώματος. Θα μπορούσαμε να προσθέσουμε δύο ακόμα παραμέτρους.

Συνήθως μας διαφεύγει ότι σε πάρα πολλά θέματα δεν υπάρχει μια αλήθεια αλλά τουλάχιστον δύο όταν επικοινωνούν δύο μέλη δύο εθνών. Αυτό που είναι αυτονόητο για την μια πλευρά δεν είναι καθόλου έτσι για την άλλη. Θα αρκεστώ σε ένα παράδειγμα. Το 1994 κυκλοφόρησε μια μελέτη σχετικά με το πώς εκλαμβάνουν και πώς παρουσιάζουν την Γαλλική Επανάσταση τα σχολικά βιβλία σε σαράντα και πλέον χώρες. [3] Παρόλο που αυτό το γεγονός είναι σχετικά πρόσφατο, εξελίχτηκε στο κέντρο της Ευρώπης και υπάρχουν άπειρες μαρτυρίες, η έρευνα έδειξε ότι κάθε χώρα «είδε» κάτι διαφορετικό και ερμήνευσε τα ίδια γεγονότα τελείως διαφορετικά.

Η άλλη παράμετρος είναι αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε «εθνική ατζέντα» (ημερήσια διάταξη). Μπορεί από χώρα σε χώρα να είναι τελείως διαφορετικά τα θέματα

που θεωρούνται σημαντικά. Ένα ζωτικό θέμα που προτείνει για συζήτηση η μια πλευρά μπορεί να θεωρηθεί «υπερβολική απαίτηση» ή ακόμα και «πρόκληση» από την άλλη. Κάποτε είχα ισχυριστεί ότι μου αρκεί μια μόνο παράγραφος στα αγγλικά που να αναφέρεται στις ελληνοτουρκικές σχέσεις για να κρίνω αν ο γράφων είναι Έλληνας ή Τούρκος. Από τρία στοιχεία: τους όρους που χρησιμοποιεί, το θέμα που επέλεξε και την ερμηνεία που φέρει.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ

Στα νιάτα μου πίστευα ότι ο κόσμος μπορεί να αλλάξει και ότι εγώ μπορώ να συμβάλλω αποφασιστικά σε αυτό. Όχι πια! Σήμερα ελπίζω, προσπαθώ και εύχομαι να αλλάξω τον εαυτό μου. Αλλά δεν είμαι σίγουρος σε ποιο βαθμό μπορεί να γίνει αυτό.

Δεν μπορούμε να αλλάξουμε τα έθνη και τον τρόπο σκέψης τους. Αλλά νομίζω ότι μπορούμε ως άτομα να ξέρουμε πώς διαμορφώνονται μερικές συμπεριφορές. Αυτή η γνώση θα μας κάνει κάπως πιο σοφούς. Θα γίνουμε πιο ανεκτικοί επειδή θα γνωρίζουμε ότι η αλήθεια μας δεν είναι η μοναδική. Και έτσι θα προσπαθήσουμε να καταλάβουμε τον Άλλο. Θα επικοινωνούμε με ενσυναίσθηση (empathy) όπως λένε μερικοί ειδικοί.

Αυτή η «σοφία» επίσης θα μας ηρεμήσει. Δεν θα βλέπουμε πλέον εχθρούς, παράφρονες, παράλογους Άλλους, αλλά απλά μέλη που ανήκουν σε ένα άλλο έθνος. Θα ξέρουμε ότι και εμείς φαινόμαστε στους Άλλους όπως αυτοί σε μας. Και έτσι θα είμαστε πιο επιτυχημένοι συνομιλητές.

Θέλω να τελειώσω με ένα μικρό δωράκι. Το 2002 εξέδωσα ένα βιβλίο, σε τρεις διαφορετικές εκδόσεις, αγγλικά, ελληνικά και τουρκικά, με τίτλο Τι Πρέπει, Τι Δεν Πρέπει, Οδηγός συμπεριφοράς για καλύτερες ελληνοτουρκικές σχέσεις. [\[4\]](#) Είναι χιουμοριστικό και αναφέρεται σε θέματα που έθιξα και σήμερα εδώ. Μπορείτε να το βρείτε στην ιστοσελίδα μου και να το εκτυπώσετε αν θέλετε. Εκεί αναφέρθηκα εκτενέστερα στην «Ιστορία» που είναι και ένα από τα κυριότερα πεδία διαφωνίας. Με ιστορία δεν εννοώ αυτά που συνέβησαν στο παρελθόν, αλλά εννοώ αυτά που μας δίδαξαν ότι συνέβησαν στο παρελθόν. Και επειδή κάθε χώρα άλλα διδάσκει – όπως συμβαίνει και με την Γαλλική Επανάσταση – και εδώ έχουμε δύο παρελθόντα. Το μόνο που μπορούμε να κάνουμε σε αυτό το τομέα είναι να το ξέρουμε.

Αλλά αυτό δεν είναι και λίγο!

[1] Αυτός ο ορισμός της εθνικής ταυτότητας και κατά συνέπεια του «έθνους» δεν εμπεριέχει τα λεγόμενα «κοινά χαρακτηριστικά» (γλώσσας, κοινής ιστορίας, συνείδησης κ.α.) όπως διδάσκεται στα σχολεία μας, αλλά αναφέρεται μόνο στην «κοινή δήλωση και θέληση» να είναι κανείς μέλος μιας κοινότητας, ενός έθνους. Αυτή η δήλωση/θέληση «ενώνει» ανθρώπους τόσο διαφορετικούς όπως π.χ., αυτούς που απαρτίζουν το πολιτικό φάσμα από την άκρα αριστερά μέχρι την άκρα δεξιά, οι τους θρησκευόμενους και τους μη-θρησκευόμενους, τους αστούς και τους αγρότες, κ.α., δηλαδή όλο το «έθνος».

[2] Μια υποσημείωση για να μην παρεξηγηθώ: Πέρα από τις ποικίλες διαφοροποιήσεις μεταξύ των μελών του έθνους, τα «κοινά χαρακτηριστικά» των μελών ενός έθνους δεν είναι «διαχρονικά» όπως πιστεύουν οι εθνικιστές και κυρίως οι ρατσιστές. Είναι συγκυριακά και αλλάζουν συνεχώς. Οι Έλληνες, π.χ., πριν είκοσι χρόνια ήταν οι πιο αισιόδοξοι μεταξύ των Ευρωπαίων, σήμερα οι πιο απαισιόδοξοι.

[3] Images of a Revolution / Bilder einer Revolution, Studien zur Internationalen Schulbuchforschung, Schriftenreihe des Georg-Eckert-Instituts, Frankfurt/Paris, 1994.

[4] Τι Πρέπει, Τι Δεν Πρέπει, Οδηγός συμπεριφοράς για καλύτερες ελληνοτουρκικές σχέσεις, Αθήνα: Παπαζήσης, 2002. (Στα αγγλικά: Do's and Don't's for Better Greek-Turkish Relations. Παπαζήσης) Στα τουρκικά: Daha İyi Türk-Yunan İlişkileri İçin Yap-Yapma Kılavuzu, Κων/πολη: Tarih Vakfı, 2002